ਇਹੁ ਹਮਾਰਾ ਜੀਵਣਾ

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

ਇਕ ਸਾਰਥਕ ਬਹਿਸ

28-9-96

13 ਸਤੰਬਰ, ਸ਼ਾਮ 5.30 ਵਜੇ ਕਿਸਾਨ ਭਵਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਚੇਤਨਾ ਮੰਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਰਥਕ ਬਹਿਸ ਕਰਵਾਈ ਗਈ, ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ "ਸਾਂਝੇ ਫਰੰਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ"। ਇਸ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਡਾ. ਜੁਗਿੰਦਰ ਦਿਆਲ ਬੋਲੇ। ਸੀ. ਪੀ. ਐਮ. ਵੱਲੋਂ ਕਾ. ਮੰਗਤ ਰਾਮ ਪਾਸਲਾ ਬੋਲੇ। ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਭੁਪਿੰਦਰ ਬਰਾੜ, ਉਸੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਲਾਲਟੂ, ਪਰਚਮ ਅਖਬਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਸਟਰ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਬਾਜ਼ ਨਾਵਲ ਦੇ ਲੇਖਕ ਬੀ. ਐਸ. ਢਿੱਲੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਡਾ. ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਖੀਵਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦੀਸ਼ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਪ੍ਰੋ. ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵੀ ਹੋਇਆ।

ਡਾ. ਦਿਆਲ ਨੇ ਬੜੀ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਫਰੰਟ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜਿਹੜੀ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਈ ਹੈ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਪਹਿਲਾ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ। ਦੂਜੀ ਵੱਡੀ ਜੰਗ ਬਾਅਦ ਯੂਰਪ ਦੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਂਝਾ ਮੋਰਚਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। 13 ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਮੋਰਚਾ ਜਮਹੂਰੀ ਸੈਕੂਲਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਮੋਰਚਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ 13 ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸੈਕੂਲਰ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦਾ ਇਕ ਲੰਮਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਉਹ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਆਪਣਾ ਸਮਰਥਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਰਸਿਮ੍ਹਾ ਰਾਓ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਤਕਰੀਰ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਵਖਰੇਵਾਂ ਹੈ ਪਰ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਾਂਝਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜੋ ਉਲੀਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੋਰਚਾ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੀ. ਪੀ. ਐਮ. ਦਾ ਕੋਈ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਭਾਵੇਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੋਰਚਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਟੀਅਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭਾਗਦਾਰੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਖਵਾਲੀ ਕਰੇਗੀ ਤੇ ਇਹਦੇ ਲਈ ਅਵਾਮੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਏਗੀ।

ਕਾ. ਪਾਸਲਾ ਨੇ ਸੀ. ਪੀ. ਐਮ. ਦਾ ਪੱਖ ਦੱਸਦਿਆਂ ਇਹ ਸਾਫ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਾਕੂਣ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬੰਗਾਲ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਜਾਂ ਕੇਰਲਾ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹਨ। ਉਹ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਲੰਮੇ ਲੋਕ-ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦੇਣ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਲੋਕ-ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਕ ਲੰਮਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਐਲਾਨਿਆ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਤਸੱਲੀ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਕਸਦਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਸ ਲਈ ਬਾਹਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਰਟੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਕੋਲ ਹਾਲੇ ਉਹ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਜਮਹੂਰੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕੇ ਪਰ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਭਾਜਪਾ ਵਰਗੀ ਫਿਰਕੂ ਸੋਚ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਗੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਹਾਜ਼ਰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦੌਰ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਸਮਾਜਕ ਨਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕੇਗੀ।

ਦੋਨੋਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਸੀ ਕਿ ਕੁੱਝ ਦਾਅ-ਪੇਚ ਵਾਲੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਨਾਲ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਰਲ ਕੇ ਅਸਰਦਾਇਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਅਵਾਮ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਣਗਹਿਲੀ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਉਣਗੀਆਂ।

ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ. ਬਰਾੜ ਨੇ ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਖੱਬੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਵੱਲ ਸੰਬੋਧਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ 50 ਸਾਲ ਵਿਚ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣਾ ਅਧਾਰ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ 'ਗਰਾਸਰੂਪ' ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਕਿ ਥੱਲਵੀਂ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੇ ਅਸਰਦਾਇਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ, ਸੋਸ਼ਲ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੂਜੀਆਂ ਬੁਰਜੂਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੋਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲ ਗਏ ਜਾਂ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲ ਗਏ ਜਾਂ ਬੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਵੱਲ ਗਏ, ਉਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਏ? ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਲਾਲਟੂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੰਖੇਪ ਟਿੱਪਣੀ ਵਿਚ ਡਾ. ਬਰਾੜ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਨੁਕਤੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਦੱਸੀ। ਮਾਸਟਰ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਥਾਪਤ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਯੂ. ਪੀ. ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਐਮ. ਐਲ. ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਾਂਝ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਲਾਲੂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਤਿਕੜਮਬਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣੀ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝੀ। ਕਾ. ਪਾਸਲਾ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਐਮ. ਐਲ. ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਚਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਬੰਗਾਲ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲ ਦੋਸਤਾਨਾ ਆਲੋਚਨਾ ਦੀ ਥਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਹੋਏਗਾ ਤਾਂ ਸਾਂਝ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਡਾ. ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਖੀਵਾ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਦਰਸਾਈ ਕਿ ਖੱਬੀ ਧਿਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਜੋ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ। ਸ਼ਬਦੀਸ਼ ਨੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੁੱਦੇ ਵੱਲ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਮਾਰਕਸਵਾਦ-ਲੇਨਿਨਵਾਦ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ? ਬੀ. ਐਸ. ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅੜਚਣਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਸਲਾ ਵੀ ਬਹਿਸ ਦਰਮਿਆਨ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਉਭਰਿਆ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਭਾਵੇਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਵਾਕੂਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣਿਆ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਅਵਾਮ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਸਨ ਪਰ ਸਿੱਖ ਅਵਾਮ ਵਿਚ ਇਹਦਾ ਰੋਸ ਸੀ। ਕਾਮਰੇਡ ਪਾਸਲਾ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪੁਲਸ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਪੱਟੀ, ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੁਲਸੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਹੁਣ ਵੀ ਦੋਨੋਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰੋ. ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੋਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ 'ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਸਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਉਹ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਉਂਝ ਦੀਆਂ ਉਂਝ ਕਾਇਮ ਹਨ, ਜੋ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਅਪਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਹਨ। ਗਲੋਬਲ ਆਰਥਕਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਆਰਥਕਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਤੀਜਾ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਨਾਫਾ ਬਾਹਰ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਗਰੀਬੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਏਗੀ। ਕੀ ਖੱਬੀ ਧਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੱਚਾਈਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਆਰਥਕ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸਤੱਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਦਿੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵੱਲ ਘੋਖਵੀਂ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਗੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲੈਕਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਘੁਸਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਮੁੱਦੇ ਵੱਲ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਆਰਥਕਤਾ ਅਧਾਰਤ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਤੌਖਲਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਖੱਬੀ ਧਿਰ ਨੇ ਵਕਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਲੈਣ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਲਹਿਰ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੁਰਜੂਆ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪਹੁੰਚ ਵਾਲੀਆਂ ਆਰਥਕ ਨੀਤੀਆਂ ਕਦੀ ਵੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਲਈ ਜਾਂ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ।

ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਣ ਬਾਰੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾ. ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਭਾਸ਼ਣ ਬਹਿਸ ਵੇਲੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਗਲਤੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗਲੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹਦਾ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਬਹਿਸ ਸਥਾਪਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਸਕੇ।

ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਇਸ ਲਿਹਾਜ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਰਥਕ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਨੇ ਖੱਬੀ ਧਿਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਉੱਥੇ ਸੰਭਵ ਖਤਰਿਆਂ ਵੱਲ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ। ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਆਮ ਰਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਚੇਤਨਾ ਮੰਚ ਨੇ ਆਪਣੀ 6 ਮਹੀਨੇ (ਸਥਾਪਤੀ 24 ਫਰਵਰੀ 1996) ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਇਹ ਬਹਿਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

... 29-ਬੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਫੋਨ : 657256, 57, 58 : ਫੈ... 91-0172-654055